

วิธีการตรวจสอบอื่น ๆ นอกเหนือจากการขอคำรับรองยืนยันยอดและ
ขอเสนอแนะการแก้ปัญหาในการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้

แม้ว่าการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้จะเป็นมาตรฐานการสอบบัญชีวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กัน
ในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา และประเทศอื่น ๆ แต่สำหรับ
ประเทศไทย ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วว่า ในการประชุมนักบัญชีทั่วประเทศครั้งที่ 1 ณ.
ศาลาสันติธรรม สมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทย ได้เสนอมาตรฐานการสอบบัญชี ซึ่งเหมือน
กับมาตรฐานการสอบบัญชีของสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ให้นักบัญชีที่เป็นผู้สอบบัญชีนำไปใช้ปฏิบัติกัน
แต่มาตรฐานนี้เป็นเพียงข้อเสนอของทางสมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทยเท่านั้น ยังมิได้มีการ
ยอมรับของผู้สอบบัญชีทั่วไปว่าจะยึดถือเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบ ทั้งนี้เพราะว่า สมาคม
นักบัญชีแห่งประเทศไทยมิได้มีอิทธิพลต่องานการบัญชี นักบัญชีและผู้สอบบัญชี อย่างเช่น The
American Institute of Certified Public Accountants ที่มีต่อวงการบัญชี
นักบัญชี และผู้สอบบัญชีของสหรัฐฯ

อย่างไรก็ตาม วิธีการตรวจสอบลูกหนี้ซึ่งรวมถึงการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้
สำนักงานสอบบัญชีชั้นนำขนาดใหญ่ เช่น สำนักงานไชยยศ , Price Waterhouse & Co. และ
Turquand Youngs เป็นต้น ได้ยึดถือปฏิบัติอยู่ แต่จากสรุป ผลการขอคำรับรองยืนยันยอด
ลูกหนี้ในประเทศไทย ที่แสดงในบทที่ 2 จะเห็นว่าผลที่ได้รับคำตอบจากลูกหนี้เมื่อเปรียบเทียบกับ
จำนวนลูกหนี้ที่ส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้แล้วมีอัตราส่วนค่อนข้างต่ำ และเหตุที่ได้รับ
คำตอบน้อยนั้นส่วนใหญ่เนื่องมาจากอุปสรรคที่เกิดจากลูกหนี้ของบริษัทที่ผู้สอบบัญชีตรวจสอบอยู่
ดังนั้น การแก้ไขอุปสรรคทางด้านลูกหนี้ผู้ตอบนั้น จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ผู้สอบบัญชีจึงมีความ
จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงและเพิ่มเติมวิธีการตรวจสอบอื่น อันจะให้ความพอใจและมั่นใจแก่ผู้สอบ
บัญชีว่า ลูกหนี้ที่ตรวจสอบนั้นเป็นลูกหนี้ที่มีอยู่จริง และแสดงยอดที่ถูกต้อง

นอกจากด้านผู้สอบบัญชีจะเพิ่มเติมวิธีการตรวจสอบแล้ว สถาบันและบุคคลอื่นไม่ว่าจะ
เป็นส่วนราชการหรือเอกชนก็ตามที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพการบัญชี ควรจะหันมาร่วมมือกัน
ปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้วิชาชีพการบัญชีมีมาตรฐานสูงขึ้นทัดเทียมกับนานาประเทศ

วิธีการตรวจสอบอื่น ๆ สำหรับลูกหนี้รายที่ไม่ตอบคำขอรับรองยืนยันยอด

การเพิ่มเติมวิธีการตรวจสอบอื่น เพื่อผู้สอบบัญชีจะได้มีความมั่นใจว่า ยอดลูกหนี้ที่มีอยู่นั้นถูกต้องและมีอยู่จริง มีวิธีการตรวจสอบดังนี้คือ

1. ตรวจสอบการรับชำระหนี้ภายหลังการส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบคือ ตรวจสอบเงินสดหรือเช็คที่ได้รับชำระ โดยการตรวจดูในบัญชีลูกหนี้รายบุคคลซึ่งทางคานเครดิที่จะลงบัญชีจำนวนเงินที่ได้รับชำระและอ้างถึงว่าเป็นการชำระตามใบกำกับสินค้าเลขที่เท่าใด และทางบริษัทได้ออกใบเสร็จรับเงินเลขที่เท่าใดด้วย ผู้สอบบัญชีก็ตามไปตรวจสอบใบเสร็จรับเงินและใบกำกับสินค้าตามเลขที่อ้างถึงว่า เอกสารทั้งสองใ้แสดงจำนวนเงินที่เป็นหนี้ถูกต้องตรงกัน ขณะเดียวกัน ผู้สอบบัญชีจะต้องตรวจสอบว่าจำนวนเงินที่ได้รับชำระได้มีการลงบันทึกในสมุดเงินสดถูกต้อง และมีหลักฐานใบนำฝาก (Pay-in slip or bank deposit) ถูกต้องตรงกันกับยอดในบัญชีลูกหนี้รายบุคคลและสมุดเงินสด

วิธีการตรวจสอบการชำระหนี้เงินของลูกหนี้เป็นวิธีที่ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ สำหรับตรวจสอบลูกหนี้ที่ผู้สอบบัญชีมิได้รับคำตอบยืนยันยอดที่เป็นหนี้ ทั้งนี้ เพราะรายงานการส่งเงินหรือเช็คที่ลูกหนี้ส่งมาซึ่งระบุเลขที่ใบกำกับสินค้าที่ชำระนั้นนับเป็นหลักฐานที่ดีและน่าเชื่อถือ ด้วยเป็นหลักฐานที่บุคคลภายนอกบริษัทจัดทำขึ้น

2. ตรวจสอบเอกสารการซื้อขาย ตามปกติการค้าขายในปัจจุบันทั้งผู้ซื้อและผู้ขายมักจะมีการทำเอกสารกันขึ้น เพื่อเป็นหลักฐานการค้าขาย เอกสารเหล่านี้ได้แก่ สัญญาซื้อขาย ใบสั่งซื้อของลูกหนี้ เอกสารการส่งสินค้าและใบกำกับสินค้า ผู้สอบบัญชีสามารถตรวจสอบเอกสารดังกล่าวเพื่อเป็นการพิสูจน์ว่าได้มีการซื้อขายสินค้าจริง และยอดลูกหนี้ที่แสดงไว้ถูกต้องตรงตามเอกสารการซื้อขาย

อย่างไรก็ดี การตรวจสอบเอกสารการซื้อขายนี้น่าตามปกติของการตรวจสอบบัญชีก็ควรตรวจสอบอยู่แล้วในการตรวจสอบระหว่างปี (interim)¹ แต่การตรวจสอบระหว่างปีส่วนใหญ่ใช้วิธีการทดสอบ (test) อาจทดสอบ 5% 10% หรือ 30% ของรายการทั้งหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลการประเมินการควบคุมภายในของบริษัทของผู้สอบบัญชี

แต่การตรวจสอบเอกสารการซื้อขายกรณีนี้ ผู้สอบบัญชีจะตรวจสอบเฉพาะเอกสารของลูกหนี้ที่มีใบตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้เท่านั้น

3. ตรวจสอบส่วนประกอบของลูกหนี้รายบุคคล ผู้สอบบัญชีอาจตรวจสอบยอดลูกหนี้สำหรับลูกหนี้รายที่ไม่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ว่า ยอดลูกหนี้นั้นประกอบด้วยการซื้อสินค้าหรือบริการตามใบกำกับสินค้าเลขที่เท่าใดบ้าง และผู้สอบบัญชีควรติดตามไปเลยว่า ใบกำกับสินค้าเลขที่ดังกล่าวเป็นการขายสินค้าหรือบริการตามใบสั่งซื้อเลขที่เท่าใดของลูกหนี้ ตลอดจนเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขาย การตรวจสอบเช่นนี้เพื่อผู้สอบบัญชีจะได้มีความแน่ใจว่า ยอดลูกหนี้ปลายงวดส่วนที่ส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดและไม่มีใครรับคำตอบนั้น เป็นลูกหนี้ที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายจริง และได้มีการลงบันทึกทางบัญชีถูกต้อง

4. วิธีการตรวจสอบอื่นเพื่อให้แน่ใจว่าลูกหนี้มีอยู่จริง ตามมาตรฐานการสอบบัญชีดังที่กล่าวมาแล้วว่า วิธีการตรวจสอบว่าลูกหนี้มีอยู่จริงหรือไม่ก็คือ การขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้จากลูกหนี้แต่ในเมื่อผู้สอบบัญชีมิได้รับคำตอบจากลูกหนี้ ผู้สอบบัญชีจึงควรใช้วิธีการอื่นเพื่อให้แน่ใจว่าลูกหนี้มีอยู่จริง และเป็นหนี้ตามจำนวนเงินที่บริษัทได้บันทึกไว้ วิธีการตรวจสอบอื่นคือ

ก. ตรวจสอบจดหมายติดต่อกันระหว่างบริษัท กับลูกหนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าลูกหนี้ยังมีการติดต่อซื้อขายกับบริษัทอยู่

---

¹ ตามปกติของการสอบบัญชี ถ้าบริษัทที่ไปตรวจสอบมีขนาดใหญ่ ผู้สอบบัญชีมักแบ่งการตรวจสอบเป็น 2 ช่วง คือ การตรวจสอบระหว่างปี (interim) ซึ่งเป็นการตรวจสอบระบบบัญชีและการลงบัญชี และการตรวจสอบปลายปี (final) อันเป็นการตรวจสอบยอดคงเหลือในบัญชีต่าง ๆ ที่แสดงยอดในงบดุล ในกรณีบริษัทที่ตรวจสอบมีขนาดเล็ก การตรวจสอบมักกระทำไปพร้อมกัน

ข. สอบถามลูกหนี้ทางโทรศัพท์ เมื่อลูกหนี้ไม่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอด และถ้าเป็นลูกหนี้ที่เป็นหนี้จำนวนมาก ผู้สอบบัญชีอาจขอที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ของลูกหนี้จากทางบริษัทเพื่อผู้สอบบัญชีจะโคโทรศัพท์ไปสอบถามจากลูกหนี้โดยตรงว่าได้เป็นหนี้ทางบริษัทตามจำนวนเงินที่บันทึกไว้ ณ วันสิ้นงวดหรือไม่ วิธีนี้ผู้เขียนได้ใช้เมื่อปีที่แล้วในการตรวจสอบบริษัทชายยา และโคโทรศัพท์ไปสอบถามลูกค้าที่เป็นร้านขายยาที่เป็นลูกค้าที่มีโคตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอด ผลที่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของลูกหนี้ กล่าวคือถ้าเป็นลูกหนี้ที่เป็นเจ้าของร้านที่มีการศึกษาหรืออยู่ในวัยหนุ่มก็มักเต็มใจที่จะตอบ แต่ก่อนที่จะตอบผู้สอบบัญชีก็ต้องอธิบายให้ลูกหนี้เข้าใจถึงวิธีการตรวจสอบบัญชี แต่ถ้าเป็นลูกหนี้ที่เป็นคนจีน เช่น ร้านค้าแถวเยาวราช หรือเจริญกรุง เป็นต้น ก็มักจะตอบเสียงโดยอ้างว่าไม่อยู่บ้าง ไม่ว่างบ้าง ให้คิดต่อเป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง ทั้งนี้เพราะเกรงว่าจะเป็นที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่จะมาจับภาษี

ค. สอบถามลูกหนี้โดยตรง วิธีนี้ใช้ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดและผู้สอบบัญชีก็ไม่สามารถสอบถามทางโทรศัพท์อันอาจเนื่องจากไม่มีโทรศัพท์หรือมีโทรศัพท์แต่ไม่ยอมตอบก็ตาม และถ้าลูกหนี้อยู่ในที่ที่ผู้สอบบัญชีสามารถไปสอบถามด้วยตนเองได้ โดยไม่ยากลำบาก ผู้สอบบัญชีอาจไปสอบถามลูกหนี้โดยตรง วิธีนี้ผู้สอบบัญชีสามารถทราบได้แน่นอนว่าลูกหนี้มีอยู่จริง และเป็นหนี้เท่าไหร่ และในปีที่แล้วผู้เขียนได้ใช้วิธีนี้สอบถามร้านขายยาที่เป็นลูกหนี้ของบริษัทลูกค้า แมว่าลูกหนี้ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะตอบแต่ก็ต้องเสียเวลาอธิบายให้เขาใจ และผู้เขียนต้องไปกับพนักงานขายของบริษัทลูกค้าด้วย ลูกหนี้บางรายยังโทรศัพท์กลับไปถามบริษัทลูกค้าควยว่า เป็นผู้สอบบัญชีของบริษัทจริงหรือไม่ เพราะเกรงว่าจะเป็นที่เจ้าหน้าที่รัฐบาลมาตรวจจับภาษี ทั้งนี้มีข้อน่าสังเกตคือ พวกที่กลัวนี้ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าของคนจีนซึ่งเชื่อว่ามีภาระหลีกเลี่ยงภาษีอย่างมาก อย่างไรก็ตามวิธีการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีไปสอบถามโดยตรงนั้น ควรใช้ในกรณีที่เป็นจริง ๆ เท่านั้น เช่น เป็นลูกหนี้รายสำคัญมีหนี้เท่ากับ 1/2 หรือ 2/3 ของลูกหนี้รวม เพราะเป็นวิธีที่ผู้สอบบัญชีต้องเสียเวลาและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากในการไปสอบถามลูกหนี้แต่ละราย

วิธีการที่กล่าวมาแล้วทั้ง 4 วิธีนั้น ผู้สอบบัญชีไม่จำเป็นต้องใช้หมดทุกวิธี เมื่อผู้สอบบัญชีมีคำตอบยืนยันหนี้จากลูกหนี้ แต่อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งใน 4 วิธี หรือใช้ประกอบกันสองวิธีก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอบบัญชีแต่ละคนจะพิจารณาเห็นเหมาะสมในแต่ละกรณี

ข้อเสนอแนะการแก้ปัญหาในการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้

แนวทางการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ เป็นมาตรฐานข้อหนึ่งที่สำนักงานสอบบัญชีหลายแห่งได้นำมาใช้ปฏิบัติกันในประเทศไทย แต่ผลตอบที่ได้รับจากลูกหนี้ ยังอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเราควรจะหาแนวทางส่งเสริมเพื่อให้ลูกหนี้สนใจที่จะตอบคำขอรับรองยืนยันยอดให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ดังนั้นผู้เขียนจึงได้รวบรวมข้อเสนอแนะพร้อมทั้งการแก้ไขปัจจัยอันเป็นอุปสรรคในการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ ดังต่อไปนี้ :-

1. สถาบันการศึกษาที่สอนวิชาวิชาการบัญชี เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และวิทยาลัยอื่น ๆ เป็นต้น อาจารย์ผู้สอนวิชาการบัญชี และการสอบบัญชีของสถาบันเหล่านี้ ควรมีการชี้แจงให้นักศึกษาที่ศึกษาวิชาการบัญชีทราบว่า เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วและได้ทำงานในตำแหน่งสมุหบัญชีหรือตำแหน่งอื่นใดก็ตามที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านบัญชี ควรยึดถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบว่าในการตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ที่ได้รับ เพื่อประโยชน์ในการรักษาระดับมาตรฐานการสอบบัญชีให้เป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งในที่สุดผลประโยชน์ที่ได้ก็จะตกไปเป็นของประชาชนในประเทศเอง ดังเช่นในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่นที่มีมาตรฐานการสอบบัญชีสูง

เหตุที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากอาจารย์ในสถาบันการศึกษาช่วยชี้แจงให้นักศึกษาและนักศึกษาตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในการตอบใบขอรับรองยืนยันยอดหนี้ก็เพราะว่าครั้งหนึ่งของพนักงานบัญชีที่ผู้เขียนได้โทรศัพท์ไปสอบถามถึงสาเหตุของการไม่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันหนี้ ได้ตอบมาว่า เพราะไม่มีเวลาตอบหรือชี้แจงที่จะตอบ แต่ผู้เขียนมีความเชื่อว่าสาเหตุส่วนใหญ่ของการไม่ตอบน่าจะมาจาก ไม่อยากเสียเวลาไปคนมาตอบมากกว่า อย่างไรก็ตามผู้เขียนเชื่อว่ามีอยู่จำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ไม่สามารถตอบได้ เพราะลูกหนี้มิได้มีการบันทึก

รายละเอียดการซื้อสินค้าหรือบริการ นอกจากจะใช้ใบกำกับสินค้าที่ได้มานั้นเป็นหลักฐานในการชำระหนี้ เมื่อชำระหนี้แล้วก็ทำลายเสีย ลูกหนี้จึงไม่มีหลักฐานอ้างอิงดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เรื่องวิธีการบันทึกบัญชีของลูกหนี้

นอกจากนี้สถาบันการศึกษาทั้งหลาย ควรมีการจัดอบรมหลักสูตรพิเศษแก่พนักงานบัญชี สมุห์บัญชี หรือนักธุรกิจทั่วไป ทั้งนี้เพราะปัจจุบันวิชาการมีความเจริญก้าวหน้าไปรวดเร็วมาก จึงสมควรมีการจัดหลักสูตรพิเศษสำหรับอบรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงการบัญชีที่ได้มีการติดตามวิชาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ หลักสูตรที่ควรจะอบรมได้แก่ หลักสูตรบัญชีอันเป็นที่รับรองทั่วไป มาตรฐานการสอบบัญชีอันเป็นที่รับรองทั่วไป เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีได้รู้และเข้าใจถึงวิชาการใหม่ ๆ เหล่านี้ ปัญหาที่ลูกหนี้จะเข้าใจผิดคิดว่าการขอคำรับรองยืนยันหนี้เป็นการทวงหนี้หรือลูกหนี้ถือว่าไม่เคยซื้อขายกับสำนักงานสอบบัญชี หรือลูกหนี้กล่าวว่าผู้สอบบัญชีรบกวนเวลาก็คงจะหมดไป ขณะเดียวกันก็คาดว่า ปริมาณลูกหนี้ที่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดหนี้ คงจะเพิ่มขึ้นด้วย

3. มาตรฐานการบัญชี ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่า การบัญชีของไทยยังมิได้มีการกำหนดมาตรฐานกันทั้งเช่นนานาประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น กฎหมายเกี่ยวกับการบัญชีที่มีอยู่คือ พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2482 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2496 และครั้งสุดท้ายได้มีการประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 285 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 แก้ไขปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการบัญชี โดยยกเลิกพระราชบัญญัติการบัญชีทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างตน

ในพระราชบัญญัติการบัญชีทั้ง 2 ฉบับเป็นการกำหนดจำนวนบัญชีที่ธุรกิจแต่ละประเภทจะต้องจัดทำ ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าบัญชี 5 เล่ม และแม้ในประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 285 ก็ยังกำหนดจำนวนบัญชีที่ธุรกิจแต่ละประเภทต้องทำเช่นกัน แต่มิได้มีการกำหนดหลักการบัญชีที่ธุรกิจต้องทำตาม ดังนั้นบัญชีของธุรกิจแต่ละแห่งจึงทำตามเท่าที่พนักงานบัญชีมีความรู้และเห็นว่าเหมาะสมซึ่งอาจถูกต้องตามหลักการบัญชีทั่วไปหรือไม่ก็ได้ จึงเป็นการยากที่ผู้สอบบัญชีจะได้รับคำตอบยืนยันยอดหนี้จากธุรกิจที่เป็นลูกหนี้ซึ่งมีการจดบันทึกทางบัญชีไม่สมบูรณ์ และไม่ถูกต้องตามหลักการบัญชี

สมาคมนักบัญชีแห่งประเทศไทย กรมทะเบียนการค้า คณะกรรมการควบคุมวิชาชีพ
สอบบัญชี และกรมสรรพากร จึงควรหันมาร่วมมือกันกำหนดมาตรฐานการบัญชี เช่นมาตรฐาน
หลักการบัญชี มาตรฐานการสอบบัญชี และมาตรฐานการรายงาน เป็นต้น เพื่อธุรกิจจะได้มี
หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการบัญชี เช่นเดียวกัน และสามารถมีข้อมูลอ้างอิงได้ตามต้องการ ปริมาณ
ลูกหนี้ที่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันหนี้นี้อาจมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

3. การจัดเก็บภาษี ลักษณะเด่นประการหนึ่งของประเทศล้าหลังในการพัฒนา ก็คือ
ระบบการจัดเก็บภาษีเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยก็เช่นกัน ความไม่มีประสิทธิภาพ
ในการจัดเก็บภาษีก็เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่ง การที่กรมสรรพากรจัดเก็บภาษีอย่าง
ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่เนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีประสิทธิภาพประการหนึ่ง และอีกประการ
หนึ่ง เนื่องจากการทุจริตต่อหน้าที่โดยการละเว้นการจัดเก็บภาษี เมื่อการหลีกเลี่ยงภาษีกระทำ
ได้โดยง่ายดายเช่นนี้ ผลก็คือมีการทำบัญชีเท็จและงบการเงินเท็จเพื่อเสนอกรมสรรพากรในการประเมิน
ภาษี การที่ธุรกิจทำบัญชีเท็จทำให้ธุรกิจไม่สามารถตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ได้
จึงเป็นการสมควรที่รัฐควรปรับปรุงการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
กรมสรรพากร เมื่อจัดเก็บภาษีเป็นไปโดยรัดกุมยอมเป็นการยากที่ธุรกิจจะทำบัญชีเท็จ และงบ
การเงินเท็จ เพื่อเป็นหลักฐานของธุรกิจในการเสียภาษี การสอบบัญชีย่อมจะได้ประโยชน์ทาง
อ้อมด้วย ผู้สอบบัญชีมีแนวโน้มที่จะได้รับคำตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้เพิ่มขึ้น

4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

ก. การจำหน่ายของ ตามปกติที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน การส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้
ผู้สอบบัญชีมักจะจำหน่ายของถึงชื่อบริษัทเท่านั้น ดังที่กล่าวถึงในบทที่ 3 หัวข้อ
สุดท้าย ผู้สอบบัญชีจึงควรจำหน่ายของให้ชัดเจนคือ

กรุณาส่ง

สมุดบัญชี หรือ แผนกบัญชี
บริษัทเอสไอแสดคนคาร์ค จำกัด

212 ถนนพระราม 4

กรุงเทพฯ

การจำหน่ายของซัคเจนเช่นนี้ แผนกประชาสัมพันธ์เมื่อได้รับจดหมายแล้ว ก็จะได้ทราบว่าจะส่งไปแผนกบัญชี เพื่อแผนกบัญชีจะได้จัดการตอบ

ข. ใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้นั้น ควรแนบสำเนาบัญชีย่อยของลูกหนี้ผู้นั้นไปด้วย ตามที่กล่าวแล้วว่า มีลูกหนี้อยู่ไม่น้อยที่ไม่สามารถตอบใบขอคำรับรองยืนยันยอดหนี้ได้ เพราะผู้สอบบัญชีเขียนแยกออกทีละวัน ๗ วันใดวันหนึ่ง ดังนั้นจึงควรให้รายละเอียดแก่ลูกหนี้โดยแนบสำเนาบัญชีย่อยของลูกหนี้ไปด้วย เพื่อลูกหนี้จะได้ตรวจสอบรายละเอียดและตอบไปยังผู้สอบบัญชีได้

ค. ในใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ของผู้สอบบัญชีที่ส่งไปยังลูกหนี้ของบริษัทที่ผู้สอบบัญชีตรวจสอบอยู่นั้น ที่อยู่ของผู้สอบบัญชีใคร่บรู่ว่าควรมีเบอร์โทรศัพทไวกวญเพื่อว่าในกรณีที่ลูกหนี้ที่ได้รับใบขอคำรับรองยืนยันหนี้มีข้อข้องใจอะไรอาจใช้โทร. มาถามทางผู้สอบบัญชีได้

ง. จากข้อมูลที่จัดเก็บ และจากประสบการณ์การสอบบัญชีที่ผ่านมาลูกหนี้ที่ตอบมาน้อยที่สุดคือร้านค้าคนจีน ดังนั้นในใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ ควรมีภาษาจีนอยู่ด้วย ซึ่งจะเป็นหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ที่จะชักจูงให้ลูกหนี้ที่เป็นคนจีนตอบ และยังจะเป็นการขจัดปัญหาที่คนจีนอ่านใบขอรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ไม่ออก หรือไม่เข้าใจด้วย

จ. การเลือกลูกหนี้ที่จะส่งใบขอคำรับรองยืนยันหนี้ของผู้สอบบัญชี ไม่ควรเลือกลูกหนี้รายเคียวซ้ำกันอยู่ทุกปี เพราะทำให้ลูกหนี้รู้สึกรำคาญไม่อยากจะตอบ

ฉ. บนหัวของใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ ควรพิมพ์คำว่า "การขอคำรับรองยืนยันยอดหนี้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบบัญชีเท่านั้น" หรือ "Confirmation for audit purpose only" ให้เห็นเด่นชัด เพื่อให้ลูกหนี้เข้าใจวัตถุประสงค์ของแบบฟอร์มในทันทีที่ตนได้รับ และควรจะมีหมายเหตุไว้ด้วยว่า แบบฟอร์มนี้ไม่ใช่เป็นการทวงหนี้ เพื่อไม่ให้ลูกหนี้เข้าใจผิดได้

ช. ในใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาเทคนิคทางบัญชี แต่ควรใช้ภาษาาง่าย ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย อันเป็นการจูงใจให้ลูกหนี้ตอบ

ซ. ในใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ ควรมีหมายเหตุไว้ว่า "กรณีไม่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นหนี้อยู่เท่าใด กรุณาตอบว่า ๗ วันที่... เดือน.....ปี ... ท่านเป็นหนี้บริษัท

อยู่จริง" ทั้งนี้อย่างน้อยก็เป็นการยืนยันว่า ลูกหนี้มีอยู่จริง ดีกว่าลูกหนี้ไม่ตอบเลย

ฉ. ในการส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้นั้น ควรจะสอดซองติดแสตมป์ และเจ้าหน้าที่ของถึง สำนักงานสอบบัญชี ไวด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกแก่ ลูกหนี้ในการตอบรับรองยืนยัน

ญ. การส่งใบขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้นั้น ควรส่งทางไปรษณีย์ และลงทะเบียนด้วย เพื่อป้องกันการสูญหายระหว่างทาง เพราะการลงทะเบียนจดหมายนั้น แม้ลูกหนี้ไม่ตอบมาเราก็สามารถเชื่อได้ว่าลูกหนี้มีอยู่จริง เพราะเขาได้รับใบขอคำรับรองยืนยันแล้ว

จากข้อเสนอแนะและวิธีการตรวจสอบเช่นที่กล่าวมา การที่ผู้สอบบัญชีจะใช้วิธีการตรวจสอบวิธีใดหรือวิธีการอื่นใดดังที่กล่าวไว้ ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในขณะตรวจสอบซึ่งผู้สอบบัญชีจะต้องพิจารณาว่าควรจะใช้วิธีใดหรือหลายวิธีการประกอบกัน

อย่างไรก็ดี การแก้ปัญหาลูกหนี้ไม่ตอบใบขอคำรับรองยืนยันหนี้้นั้นมิใช่ให้ผู้สอบบัญชีแก้ไขปรับปรุงเพียงฝ่ายเดียว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องหันมารวมมือกันแก้ไขปรับปรุง และรับผิดชอบร่วมกัน การแก้ปัญหานี้จึงจะสามารถคลี่คลายไปได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุป

ปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่ว่า วิชาชีพการสอบบัญชีของไทยมีการกำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีไว้หรือไม่และถ้ามีอยู่ สถาบันใดเป็นผู้กำหนด และกรณีผู้สอบบัญชีมิได้ปฏิบัติตามการสอบบัญชีตามมาตรฐานที่กำหนด จะมีความผิดอย่างไรบ้าง

พิจารณาคำถามมาตรฐานการสอบบัญชีของสหรัฐอเมริกา สถาบันที่ควบคุมวิชาชีพการสอบบัญชี คือ The American Institute of Certified Public Accountants ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทุกคนต้องเป็นสมาชิกของสมาคม ทางสมาคมเป็นผู้จัดทำ การสอบบัญชีที่จะเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและออกใบอนุญาต นอกจากนี้ผู้สอบบัญชีทุกคนยังต้องทำการสอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่ทางสมาคมเป็นผู้กำหนด ผู้สอบบัญชีใดไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด ทางสมาคมก็สามารถที่จะลงโทษผู้สอบบัญชีนั้นได้ เช่นการถอนใบอนุญาตชั่วคราว หรือถาวร เป็นต้น การกระทำใด ๆ ของทางสมาคมตามที่กล่าว กฎหมายของสหรัฐอเมริกาให้การรับรองว่าถูกต้องตามกฎหมาย

ทางคำถามมาตรฐานการสอบบัญชีของอังกฤษ มีความคล้ายคลึงของสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ The Institute of Chartered Accountants in England and Wales ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในการควบคุมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของอังกฤษ โดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทุกคนต้องเป็นสมาชิกของสมาคม ทั้งเป็นผู้ผ่านการสอบและได้รับใบอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีจากสมาคม ในการปฏิบัติตามการสอบบัญชี แม้ทางสมาคมจะมีได้กำหนดมาตรฐานการสอบบัญชี ดังเช่นของ AICPA แต่ทางสมาคมได้ออกแถลงการณ์ (Statements) ที่เกี่ยวกับการสอบบัญชี อันเป็นแนวทางที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตต้องปฏิบัติตาม ขณะเดียวกันผู้สอบบัญชียังต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (Companies Act) และคำพิพากษาของศาลด้วย ผู้สอบบัญชีใดไม่ปฏิบัติตามอาจถูกขับออกจากการเป็นสมาชิก และถูกถอนใบอนุญาต ซึ่งอาจเป็นการถอนชั่วคราวหรือถาวรแล้วแต่กรณี

ส่วนทางการสอบบัญชีของไทย หน่วยงานที่ควบคุมผู้สอบบัญชีรับอนุญาต คือคณะกรรมการควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพสอบบัญชี หรือ ก.บช. อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงพาณิชย์ (เดิมคือกระทรวงเศรษฐการ) ซึ่งจัดตั้งขึ้นมาตามพระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505 คณะกรรมการชุดนี้มีได้มีการออกกฎ หรือ แถลงการณ์ (Statements) หรือความเห็น (Opinions) เกี่ยวกับมาตรฐานการสอบบัญชี เพื่อให้ผู้สอบบัญชีนำไปปฏิบัติ ในปี พ.ศ. 2511 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 ว่าด้วยมรรยาทของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ในข้อ 17 ใดระบุไว้ว่า "ผู้สอบบัญชีต้องทำการตรวจสอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชี" จะเห็นได้ว่าทางกระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดมรรยาทของผู้สอบบัญชีไว้ว่า ต้องทำการตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชี โดยที่ความจริงแล้วยังมิได้กำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีว่ามีอะไรบ้าง อย่างไรก็ตามในการประชุมกับบัญชีทั่วประเทศ ครั้งที่ 1 ณ ศาลาสันติธรรม ระหว่างวันที่ 21 - 23 มกราคม พ.ศ. 2509 ซึ่งจัดโดยสมาคมบัญชีแห่งประเทศไทย ที่ประชุมได้มีการเสนอและอภิปรายหัวข้อ "มรรยาทของผู้สอบบัญชี" ซึ่งต่อมาได้ออกเป็นกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 ดังกล่าวข้างต้น และได้มีการอภิปรายและเสนอความเห็นในหัวข้อ "มาตรฐานการสอบบัญชี" มาตรฐานการสอบบัญชีที่ทางสมาคมบัญชีแห่งประเทศไทย เสนอ ก็คือมาตรฐานการสอบบัญชีของสหรัฐอเมริกา ที่ทาง AICPA กำหนดไว้นั่นเอง

ปัญหาจึงมีว่า ในมรรยาทของผู้สอบบัญชีที่กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ออก และกำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชีนั้น ผู้สอบบัญชีต้องตรวจสอบตามมาตรฐานอันใด มาตรฐานการสอบบัญชีที่สมาคมบัญชีแห่งประเทศไทย เสนอเมื่อประชุมกับบัญชีทั่วประเทศครั้งที่ 1 ใช่หรือไม่ และถ้าใช่ ทำไมกระทรวงพาณิชย์ไม่กำหนดเอง ดังเช่นการกำหนดมรรยาทของผู้สอบบัญชี และมาตรฐานการสอบบัญชีนี้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทุกคนทราบหรือไม่ เมื่อมีปัญหาเช่นนี้ ผู้เขียนมีความเชื่อว่า ส่วนใหญ่ของผู้สอบบัญชีมิได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่สมาคมบัญชีฯ เสนอ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีปัญหาว่าได้มีการกำหนดมาตรฐานการสอบบัญชีไว้หรือไม่ก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้สอบบัญชีควรกระทำการตรวจสอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่สมาคมบัญชีแห่งประเทศไทย เสนอ ทั้งนี้ เพราะผู้สอบบัญชีที่ได้ตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชีแล้ว ยอมพบนความรับผิดชอบในกรณีที่เกิดมีการทุจริตในธุรกิจนั้น หรือกรณีบุคคลภายนอก

นำงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีตรวจสอบและรับรองไปใช้และเกิดการเสียหาย

เมื่อผู้สอบบัญชีควรวิธีการตรวจสอบตามมาตรฐานการสอบบัญชีแล้ว บัญหามีต่อไป
ว่า จากผลการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ที่ผ่านมาซึ่งผลที่ได้รับตอบจากลูกหนี้ยังไม่อยู่ในอัตรา
สูงจนเป็นที่น่าพอใจ ผู้สอบบัญชีควรยกเลิกการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ และหันไปใช้วิธีการ
ตรวจสอบอื่นหรือไม่ ตามความคิดเห็นของผู้เขียนแล้ว มีความเห็นว่า แมผู้สอบบัญชีจะได
รับผลตอบมากอนข้างนอยก็ตาม ผู้สอบบัญชีควรวิธีการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ต่อไป
เพราะประการแรก ผู้สอบบัญชีใดกระทำตามมาตรฐานการสอบบัญชี ประการที่สอง วัตถุประสงค์ประ
สงค์การตรวจสอบลูกหนี้ประการหนึ่ง คือการตรวจสอบว่าลูกหนี้มีอยู่จริง การขอคำรับรองยืนยัน
ยอดลูกหนี้นั้นแม้ว่าลูกหนี้จะไม่ตอบ ผู้สอบบัญชีก็ยังพออนุมานได้ว่าลูกหนี้มีอยู่จริง และมีจำนวน
ที่เป็นหนี้ถูกต้อง หรือใกล้เคียงความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ลูกหนี้
ทุกรายมักจะรีบตอบกลับเมื่อปรากฏว่ามี การเขียนจำนวนเงินที่ลูกหนี้เป็นหนี้บริษัทอยู่ผิด โดย
เฉพาะเขียนผิดว่าลูกหนี้เป็นหนี้ยืมมากผิดปกติครั้งนั้น ลูกหนี้ที่รีบไปขอคำรับรองยืนยันยอดลูก
หนี้ซึ่งแสดงหนี้ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริง จึงมักไม่ยอมตอบ อนึ่ง กรณีที่ส่งลูกหนี้
ผิดผู้ใดรีบไปขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ จะรีบตอบปฏิเสธมาเช่นกัน และในประการสุดท้าย
แม้ผลที่ได้รับตอบจากลูกหนี้จะมีอัตราค่าอยู่เมื่อเทียบกับปริมาณลูกหนี้ที่ส่งให้ยืนยันหนักก็ตาม แต่
จากตาราง 3 - 7 (หน้า) แสดงให้เห็นว่าแนวโน้มที่ผู้สอบบัญชีจะได้รับตอบจากลูกหนี้
จะมีมากขึ้น จึงควรที่ผู้สอบบัญชีจะใช้วิธีการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้ต่อไป

สรุป แม้ว่าการขอคำรับรองยืนยันยอดลูกหนี้จะมีอุปสรรคมากมายที่ทำให้ผู้สอบบัญชีไม่
ได้รับคำตอบจากลูกหนี้ ผู้สอบบัญชีก็ยังคงควรวิธีการนี้ต่อไปด้วยเหตุผลที่กล่าวมา